

Overgenomen uit: Begijnhofkrant 42 (2013) 5

DE SCHILDERS VAN DE ‘DODE’ STADJES EN BEGIJNHOVEN

Oude gebouwen gehuld in een mysterieus maanlicht

Guido Theunissen

In een aparte bijdrage op de volgende pagina's leest u uitgebreid over Emmanuel Viérin (1869-1954), een van de belangrijkste Belgische luministen, die onder meer furore maakte met zijn prachtige schilderijen van diverse begijnhoven, vooral dat van Kortrijk, zijn geboortestad. Zijn werk past perfect in dat van de regionale schilders die zich op het einde van de 19de eeuw toededen op het schilderen van 'dode' stadjes en begijnhoven. Het is de moeite waard om even dieper in te gaan op dit fenomeen en op het werk van enkele van deze schilders.

Op het einde van de 19de eeuw ontstond er een (internationale) toeristische mode: de ontdekking van de 'dode' stadjes, vooral in Vlaanderen en Zeeland. Allerlei factoren speelden daarin mee. De intentie om de bevolking in typische klederdracht te gaan bekijken. De ontdekking van het verleden, in onveranderde toestand, een soort terugkeer in de tijd. Belangstelling voor oude gebouwen en kleine stadjes die nog niet besmet zijn door de moderne beschaving. Maar ook belangstelling voor het mysterieuze en het occulte. Misschien ook een heropleving van de belangstelling voor de religie. In deze context opteren verschillende kunstenaars resoluut voor het katholicisme, wat verder niet veel verandert aan hun artistieke levensstijl.

Emmanuel Viérin, Begijnhof van Kortrijk in de maneschijn, 1923

Pittoreske straten in het maanlicht, hoekjes in oude wijken of begijnhoven, de duisternis in kapellen en kerken met alleen maar een paar brandende kaarsen: dat sluit aan bij het occulte symbolisme. De haast satanische componenten ervan ontbreken hier echter. Men kan voorlopers van deze mode vinden in het romantisme. Er werd toen ook veel in het maanlicht geschilderd en in nauwelijks verlichte kerken. De schilders van het einde van de 19de eeuw hadden echter bekende literaire gangmakers, zoals Georges Rodenbach, wiens boek *Bruges-la-Morte* (1892) deze stad ineens beroemd maakte. Fernand Khnopff tekende illustraties voor dat werk. En een kunstenaar als Whistler putte ook heel wat inspiratie uit het duistere, dromerige Venetië. Oude gebouwen, water en vreemde geschiedenissen, het bleef fascineren.

Schilderij met bejinnen door de Vlaamse kunstschilder Louis Tytgadt (1841-1918), 1900

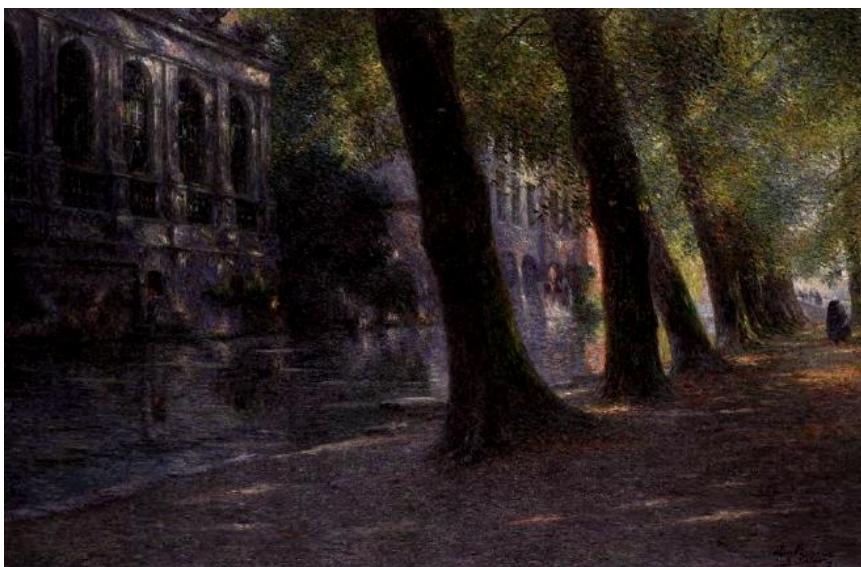
De begijnhoven waren een puur lokaal gegeven (onbestaand in Venetië), dat echter veel kunstenaars, ook buitenlandse, aantrok. Dat was al zo in het begin van de negentiende eeuw. Men had er de oude Vlaamse stad als het ware in miniatuur. Voeg daarbij de obligate suggestie van stilte en van een leven dat niets met het 'hedendaagse' te maken heeft. Dat volstond. Men kan stellen dat dit genre zeker een halve eeuw lang (1890-1940) een zekere bloei heeft gekend op onze kunstmarkt. In het begin waren er kunstenaars bij betrokken als Constantin Meunier ("Ah, de nonnen van Meunier!"), Xavier Mellery, Fernand Khnopff, Omer Coppens enz. De specialist is een leerling van Constantin Meunier, aan de academie van Leuven, Alfred Delaunois. Deze kunstenaar was aanvankelijk nogal beïnvloed door Khnopff, maar zeker ook door de weinig bekende schilderijen van kloosters van Meunier. Hij tekende en schilderde kerkinterieurs, begijnhoven en kerkhoven, in en rond Leuven vooral.

Men moet wat langer kijken naar deze lege en soms weinig verlichte ruimten om er de speciale sfeer en de poëzie van te ontdekken.

Het klein beghijnhof te Gent van *Louis Tytgadt*, 1886, *olieverf op doek*, Musée de l'Art Wallon, Luik

Het werk van al die kunstenaars heeft meer dan alleen artistiek belang verworven. Zij registreerden de oude gebouwen nauwgezet. Na de Eerste Wereldoorlog bleken die tekeningen en schilderijen zeer nuttig voor de heropbouw in 'oude' stijl, met name in het volledig vernielde Diksmuide en op andere plaatsen. Men staat daar ver van de charmante dromen waaruit de kunstwerken oorspronkelijk ontstonden.

Herfst in Brugge van *Omer Coppens*, 1922, *olieverf op doek*, Collectie Museum van Elsene

Guido Theunissen